

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Julkisoikeusyksikkö
LsN Niklas Vainio

Talousvaliokunnalle

24.2.2025

HE 205/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Talousvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikon asiasta.

Hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset 2 ja 5 on valmisteltu omana kokonaisuutenaan oikeusministeriössä. Tässä lausunnossa kuvataan kyseisten ehdotusten tarkoitusta ja taustaa. Ehdotuksilla toteutetaan hallitusohjelman kirjausta turvallisuusselvitysten laajentamisesta satamissa.

Oikeusministeriö on 5.3.2024 antanut sisäministeriölle lausunnon (VN/18947/2022-OM-60) esitykseen sisältyvistä muista lakiehdotuksista. Oikeusministeriön lausuntokierroksella esittämät kommentit on otettu huomioon hallituksen esityksen jatkovalmistelussa.

Ehdotusten sisältö ja tavoite

Lakiehdotuksen 2 mukaan turvallisuusselvityslain 19 §:n 1 momentin 4 kohtaa laajennettaisiin siten, että henkilöturvallisuusselvitystä voi hakea henkilöstä, joka tehtävissään voi saamiensa tietojen oikeudettomalla käytöllä merkittäväällä tavalla vaarantaa valtion turvallisuutta tai edistää järjestäytynyttä rikollisuutta. Voimassa olevassa muodossaan säännös koskee tehtäviä, joissa henkilö voi vahingoittaa yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömän infrastruktuurin toimivuutta tai kriittisen tuotannon jatkumista. Säännöksen laajennus koskisi siis tilanteita, joissa henkilö saa pääsyn välttämättömään infrastruktuuriin liittyviin tietoihin. Lisäedellytyksenä on, että tietojen oikeudettomalla käytöllä voidaan merkittäväällä tavalla vaarantaa valtion turvallisuutta tai edistää järjestäytynyttä rikollisuutta. Säännöksessä tarkoitettua merkitystä voi olla esimerkiksi ulkomaanliikenteen sataman turvatoimia koskevilla tiedoilla sekä vastaavilla sähkö- ja energiahuoltoa, rahoitus- ja maksuliikennettä sekä keskeistä kuljetuslogistiikkaa koskevilla tiedoilla.

Lakiehdotuksen 5 mukaan eräiden alusten ja niitä palvelevien satamien turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta annettuun lakiin lisättäisiin satamanpitäjälle velvollisuus hakea turvallisuusselvitystä tiettyihin kriittisiin tietoihin pääsevistä avainhenkilöistä. Jos saatujen

Postiosoite Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

tietojen perusteella satamanpitäjä arvioi, että henkilölle ei voida antaa pääsyä tietoihin ja tietojärjestelmiin, sen on ryhdyttävä toimenpiteisiin pääsyn poistamiseksi.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on ehkäistä sataman kriittisten tietojen käyttämistä valtion turvallisuutta vaarantaviin tekoihin tai järjestäytyneen rikollisuuden edistämiseen. Venäjän hyökkäyssodan myötä muuttuneessa turvallisuusympäristössä satamiin kohdistuva hybridi-, vakoilu- ja rikollisuusuhka on kasvanut aiempaa merkittävämmäksi. Satamien keskeisen merkityksen vuoksi niin valtiolliset kuin ei-valtiollisetkin toimijat, mukaan lukien järjestäytyneet rikollisryhmät, voivat pyrkiä hyödyntämään satamia erilaisiin laittomiin ja vahingollisiin tarkoitukseen taikka häiritsemään tai vahingoittamaan niiden toimintaa. Satamat, kuten muutkin liikenteen solmukohdat, ovat tavara- ja matkustajavirtojen vuoksi mahdollisesti kiinnostavia kohteita terroristisille toimijoille.

Matkustaja- ja logistiikkadatansa vuoksi satamat muodostavat myös valtiollisia toimijoita mahdollisesti kiinnostavan vakoilukohteen ja tarjoavat mahdollisuuden seurata tai vaikuttaa Suomelle elintärkeisiin matkustaja-, materiaali- ja energiavirtoihin. Satamilla on merkitystä myös maanpuolustukselle, ja niitä voidaan käyttää muun muassa sotilaallisen tuen vastaanottamiseen ja antamiseen.

Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirasto Europolin mukaan järjestäytynyt rikollisuus on saanut suurempaa jalansijaa Euroopan satamissa, mikä on johtanut erityisesti huumausaineiden salakuljetuksen merkittävään kasvuun. Europolin mukaan järjestäytyneet rikollisryhmät käyttävät sisäpiiriasemaansa erityisesti huumausaineiden salakuljetukseen merikonteissa. Järjestäytynyt rikollisryhmä voi edistää salakuljetusta muun muassa hankkimalla pääsyn ja muokkausoikeuden lastinkäsittelyä koskeviin tai kulunvalvontaa ja muuta valvontaa koskeviin tietojärjestelmiin.

Ehdotetun 7 g §:n mukaan turvallisuusselvitystä olisi haettava henkilöstä, joka saa 1) pääsyn salassa pidettäviin sataman turvatoimia koskeviin tietoihin tai 2) sellaisen käyttöoikeuden sataman turvallisuuden kannalta kriittiseen lastin käsittelyä tai sataman valvontaa koskevaan tietojärjestelmään, joka mahdollistaa tietojen lukemisen ja niiden muuttamisen muuten kuin yksittäistä työtehtävää tai tietojärjestelmän teknistä ylläpitoa varten.

Ehdotuksen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto määrittäisi päätöksellään, mitä tietoja ja tietojärjestelmiä pidetään turvallisuuden kannalta kriittisinä ja mitä satamanpitäjiä ja millaisia käyttöoikeuksia velvollisuus koskee. Ennen päätöksen tekemistä Liikenne- ja viestintäviraston olisi kuultava satamanpitäjää, Rajavartiolaitosta, poliisia ja Tullia.

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että satamien pakolliset turvallisuusselvitykset koskisivat noin 500 henkilöä Suomessa. Lopullinen määrä riippuu Liikenne- ja viestintäviraston päätöksistä.

Satamanpitäjän velvollisuus turvallisuusselvityksen hakemiseen koskisi suurelta osin henkilöitä, jotka ovat satamaoperointiyrityksen palveluksessa, eli satamanpitäjä ei olisi heidän työnantajansa. Tästä syystä laissa säädettäisiin salassapitovelvollisuudesta ja satamanpitäjän oikeudesta luovuttaa turvallisuusselvityksessä ilmenneitä tietoja henkilön työnantajalle.

Sääntelyvaihtoehdot

Esityksessä ehdotetaan, että turvallisuusselvitysten hakeminen olisi pakollista. Turvallisuusselvityslain mukaan turvallisuusselvityksen pyytäminen on henkilön työnantajan

harkinnassa, mutta selvitysten pakollisuudesta on säädetty joillakin sektoreilla, muun muassa ilmailussa (ks. ilmailulain 101 § ja HE 1/2020 vp.) Esityksen valmistelussa on arvioitu, voisiko turvallisuusselvitysten hakeminen perustua satamanpitäjien ja satamissa toimivien yritysten omaan riskiarvioon, satamanpitäjän laatimaan satamajärjestykseen tai alalla laadittuun ohjeistukseen. Aiempien kokemusten perusteella on arvioitu, että tällainen ei-sitova, laajaa harkintavaltaa jättävä menettely ei kuitenkaan johtaisi riittävän kattavaan turvallisuusselvitysten käyttämiseen.

Lisäksi on arvioitu, tulisiko turvallisuusselvitysten hakijana olla satamanpitäjä (keskitetty malli) vai kukin yritys oman henkilöstönsä osalta (hajautettu malli). Esityksessä on valittu keskitetty malli muun muassa selvitysmenettelyn tehokkuuteen ja tietoturvallisuuden varmistamiseen liittyvistä syistä. Turvallisuusselvityksen laatimisen yhteydessä käsitellään laajasti selvityksen kohdetta koskevia tietoja ja selvityksen lopputuloksena hakijalle voidaan ilmoittaa arkaluontoisia henkilötietoja tai valtion turvallisuuden näkökulmasta sensitiivisiä tietoja. Selvityksen kohteen yksityisyyden suojan ja kansallisen turvallisuuden näkökulmasta on tarkoituksenmukaista, ettei turvallisuusselvityksen tietoja käsitellä laajemmin kuin on välttämätöntä. Ulkomaansatamien satamanpitäjiä on Suomessa noin 65, mutta satamaoperointiyrityksiä on merkittävästi enemmän. Keskittämällä turvallisuusselvitysten hakeminen satamanpitäjille voidaan minimoida arkaluontoisten ja sensitiivisten tietojen käsittelyyn liittyviä riskejä. Turvallisuusselvitysten hakemisen keskittäminen satamanpitäjille on perusteltua myös kohdehenkilöiden yhdenvertaisen kohtelun vuoksi. Keskittäminen vastaa voimassa olevan turvatoimilain lähtökohtaa, jossa satamanpitäjällä on kokonaisvastuu sataman turvallisuudesta.